

ילמד ענוים דרכו - שנה ב

נצחיות חנוכה

הרב רן כלילי

1. ראש השנה יח, א - ב

משנה. על ששה חודשים השלוחין יוצאין; על ניסן מפני הפסח, **על אב מפני התענית**, על אלול מפני ראש השנה, על תשרי מפני תקנת המועדות, **על כסליו מפני חנוכה**, ועל אדר מפני הפורים. **וכשהיה בית המקדש קיים** - יוצאין אף על אייר מפני פסח קטן.

גמרא. וליפקו נמי אתמוז וטבת, דאמר רב חנא בר ביזנא אמר רב שמעון חסידא: מאי דכתיב: כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה. קרי להו צום, וקרי להו ששון ושמחה, בזמן שיש שלום - יהיו לששון ולשמחה, אין שלום - צום?! אמר רב פפא: הכי קאמר: בזמן שיש שלום¹ - יהיו לששון ולשמחה, יש שמד - צום, **אין שמד ואין שלום, רצו - מתענין, רצו - אין מתענין...**

איתמר, **רב ורבי חנינא** אמרי: בטלה מגילת תענית, **רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי** אמרי: לא בטלה מגילת תענית. רב ורבי חנינא אמרי: בטלה מגילת תענית, הכי קאמר: בזמן שיש שלום - יהיו לששון ולשמחה, אין שלום - צום. והנך נמי כי הני. רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמרי: לא בטלה מגילת תענית, **הני הוא דתלינהו רחמנא בבנין בית המקדש, אבל הנך - כדקיימי קיימי.**

מתיב רב כהנא: מעשה וגזרו תענית בחנוכה בלוד, וירד רבי אליעזר ורחץ, ורבי יהושע וסיפר. ואמרו להם: צאו והתענו על מה שהתעניתם! - אמר רב יוסף: שאני חנוכה דאיכא מצווה. - אמר ליה אביי: ותיבטיל איהי, ותיבטל מצוותה! אלא אמר רב יוסף: **שאני חנוכה דמיפרסם ניסא²...** והלכתא: בטלו, והלכתא - לא בטלו. קשיא הלכתא אהלכתא! לא קשיא: כאן - בחנוכה ופורים, כאן - בשאר יומי.

רש"י: דמפרסם ניסא - כבר הוא **גלוי** לכל ישראל על ידי **שנהגו** בו המצוות, והחזיקו בו כשל תורה - **ולא נכון** לבטלו.

¹ רש"י: אין יד הגויים תקיפה. טור: כשיש מקדש.
² תוכן החג - ע"פ חשמונאים א וע"פ הפסיקתא - חנוכת המזבח ח' ימים. ע"פ הגמרא בשבת - נס פך השמן. ע"פ "על הניסים" - ניצחון במלחמה וחנוכת המזבח. הרמב"ם - החזרת המלכות ונס השמן.
כל הזכויות שמורות ©

דף מקורות

2. רמב"ן, ויחי

ואמר לא יסור, לרמוז כי ימלוך שבט אחר על ישראל, אבל מעת שיחל להיות ליהודה שבט מלכות לא יסור ממנו אל שבט אחר... ולפי דעתי היו המלכים המולכים על ישראל משאר השבטים אחרי דוד עוברים על דעת אביהם ומעבירים נחלה... וזה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני, כי היו חסידי עליון, ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצוות מישראל, ואף על פי כן נענשו עונש גדול, כי ארבעת בני חשמונאי הזקן החסידים המולכים זה אחר זה עם כל גבורתם והצלחתם נפלו ביד אויביהם בחרב. והגיע העונש בסוף למה שאמרו רז"ל: "כל מאן דאמר מבית חשמונאי קאתינא - עבדא הוא", שנכרתו כולם בעוון הזה. ואף על פי שהיה בזרע שמעון עונש מן הצדוקים, אבל כל זרע מתתיה חשמונאי הצדיק לא עברו אלא בעבור זה שמלכו ולא היו מזרע יהודה ומבית דוד, והסירו השבט והמחוקק לגמרי, והיה עונשם מדה כנגד מדה, שהמשיל הקדוש ברוך הוא עליהם את עבדיהם והם הכריתום. ואפשר גם כן שהיה עליהם חטא במלכותם מפני שהיו כהנים ונצטוו: "תשמרו את כהונתכם"... ולא היה להם למלוך, רק לעבוד את עבודת ה'...

3. עבודה זרה ח, א

מתני': ואלו אידיהן של עובדי כוכבים: קלנדא, וסטרנורא...
גמ': אמר רב חנן בר רבא: קלנדא - ח' ימים אחר תקופה, סטרנורא - ח' ימים לפני תקופה, וסימנך: "אחור וקדם צרתני" וגו'.
ת"ר: לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך, אמר: אוי לי, שמא בשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי וחוזר לתוהו ובוהו, וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים, עמד וישב ח' ימים בתענית [ובתפילה], כיון שראה תקופת טבת וראה יום שמאריך והולך, אמר: מנהגו של עולם הוא, הלך ועשה שמונה ימים טובים. לשנה האחרת עשאו לאלו ולאלו ימים טובים. הוא קבעם לשם שמים והם קבעום לשם עבודת כוכבים.

4. סנהדרין קה, א³

שמאל אמר: באו עשרה בני אדם וישבו לפניו, אמר להן: חזרו בתשובה. אמרו לו: עבד שמכרו רבו, ואשה שגרשה בעלה, כלום יש לזה על זה כלום?

³ ספרי במדבר קטו: "שאמרו ישראל ליחזקאל שנאמר: "יצאו אלי אנשים מזקני ישראל וישבו לפני". אמרו לו: יחזקאל, עבד שמכרו רבו לא יצא מרשותו? אמר להם: הין. אמרו לו: הואיל ומכרנו המקום לאומות העולם יצאנו מרשותו! אמר להם: הרי עבד שמכרו רבו על מנת לחזור שמא יצא חוץ לרשותו?"

דף מקורות

5. דעת תבונות, לו

הדעת הרביעית (הכופרת ביחוד השם) היא דעת גויי הארץ (בוצרים) האומרים: חטא ישראל, אין ישועתה לו ב-להים סלה, ח"ו, "כסף נמאס" קראו להם. כי הקב"ה בחר בהם **ונתן להם הבחירה בידם להיות צדיקים או רשעים, והם הרשיעו לעשות, ומנעו ממנו ית', כביכול, שיוכל להטיב עוד להם, כעניין: "צור ילדך תשי"; והוכרח לעזוב אותם ולהחליפם באומה אחרת ח"ו, מפני שאי אפשר להושיעם. ואורך הגלות מורה לכאורה על זה, ומפחיד הלבבות שאינם חזקים באמונה האמיתית...**

ואמנם המאמין בייחוד ומבין עניינו, צריך שיאמין שהקב"ה הוא אחד יחיד ומיוחד, שאין לו מונע ומעכב כלל ועיקר בשום פנים ובשום צד, אלא הוא לבדו מושל בכל... ומעוצם יחוד שליטתו הוא שאין לו שום הכרח וכפיה כלל, וכל סדרי המשפט וכל החוקים אשר חקק - כולם תלויים ברצונו, ולא שהוא מוכרח בהם כלל. הנה כשרוצה - משעבד רצונו, כביכול, למעשי בני האדם, כעניין ששנינו: "הכל לפי רוב המעשה"; וכשהוא רוצה - אינו חושש לכל המעשים, ומטיב בטובו למי שרוצה, וכמו שאמר למשה רבנו ע"ה: "וחנותי את אשר אחון - אע"פ שאינו הגון". וכבר נאמר: "אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעיך מה תעשה לו"; ואז נאמר: "יבוקש את עוון ישראל ואיננו וגו' כי אסלח לאשר אשאיר"; וכן נאמר: "למעני למעני אעשה לי ואיך יחל"; "אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך למעני וחטאתך לא אזכור". וכן נאמר: "ומשתי את עון הארץ ההיא ביום אחד". זאת נחמתנו בעניינו, **כי לא על מעשינו יפקוד, ולא לזכותנו ימתין, או מחסרון מעשים יחליפנו ח"ו, אלא מפני השבועה אשר נשבע לאבותינו והברית אשר כרת. הנה אפילו אם לא יהיה זכות בישראל - כשיגיע עת מועד, יום נסתם בלבו, הנה על כל פנים יושיענו ודאי, כי אדון כל הוא, ויכול לעשות כן כשהוא רוצה.**

6. סנהדרין שם

אמר לו הקדוש ברוך הוא לנביא: לך אמור להן: "אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה או מי מנושי אשר מכרתי אתכם לו הן בעונותיכם נמכרתם ובפשעיכם שלחה אמכם." והיינו דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב: "דוד עבדי" **"נבוכדנצר עבדי"? גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתידין ישראל לומר כך, לפיכך הקדים הקדוש ברוך הוא וקראו עבדו, עבד שקנה נכסים - עבד למי, נכסים למי?** "והעלה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אמרים נהיה כגויים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן חי אני נאם ה' - להים אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם."

7. מהר"ל, נר מצווה

וזה אומרם במדרש (בראשית רבה ב, ד) - כי מלכות שלישית אומרת לישראל: "כתבו על קרן השור: אין לכם חלק ב-לוהי ישראל" ... במה שישראל נפרדים מהשם יתברך על ידי מעשה עגל, שמיד שהוציא אותם ממצרים, ונתן להם התורה - עשו את העגל - וזה נראה שיש פירוד וסילוק לישראל בדבר מה מן השם יתברך - מצד עצם ישראל...

אבל החיבור והצירוף שיש לישראל אל הקדוש ברוך הוא הוא מצד אחר (=נוסף), והוא (ה)חיבור מצד העילה (=הקב"ה) עצמה. וחיבור שהוא מצד העילה, אין לדבר זה - שהוא מצד העילה - שינוי. כי מצד העילה אין שינוי, רק ההשתנות הוא מצד העלול, שהוא בעל שינוי. וזה מפני שאין לישראל דבר בעצמם עד שיהיה הסרה שייך בהם, רק השם יתברך בחר בהם, ודבר זה הוא מצד העילה.

8. בני יששכר (כסלו טבת, ב, ב)

כתב הרב עיר וקדיש אשר דבריו דברי קבלה וקיבל מאליהו ז"ל הלא הוא הרוקח, וז"ל: בפרשת אמור אל הכהנים, התחיל בשבת ורגלים ועצרת ראש השנה ויוה"כ סוכות - "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל" וסמך ליה: "ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור" - רמז לחנוכה⁴, שמן זית מצווה מן המובחר. עכ"ל.

9. רמב"ן, בהעלותך

בהעלותך - למה נסמכה פרשת מנורה לחנוכה הנשיאים? לפי שכשראה אהרן חנוכה הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עימם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות בקר וערב - לשון רש"י ממדרש אגדה.

ולא נתברר לי... אבל ענין ההגדה הזו, לדרוש רמז מן הפרשה על חנוכה של נרות שהיתה בבית שני על ידי אהרן ובניו, רצוני לומר חשמונאי כהן גדול ובניו. ובלשון הזה מצאתיה במגלת סתרים לרבנו נסים, שהזכיר האגדה הזו ואמר: ראיתי במדרש, כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי וכו', אמר לו הקב"ה למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו, יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנוכה שקרויה על שמם. והיא חנוכה בני חשמונאי. ולפיכך הסמך פרשה זו לפרשת חנוכה המזבח עכ"ל.

⁴ עיין ג"כ בר"ן על הרי"ף בשבת ריש הלכות חנוכה, ובבעה"מ שם - נרות חנוכה נאסרו "דומיה דמנורה".
כל הזכויות שמורות ©

דף מקורות

10. שמות כז, כ

ואתה תצווה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלת **נר תמיד**. באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על העדת יערך אתו אהרן ובניו מערב עד בקר לפני ה' **חקת עולם לדרתם** מאת בני ישראל.

11. ויקרא כד, ב

וידבר ה' אל משה לאמר. צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלת **נר תמיד**. מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יערך אתו אהרן מערב עד בקר לפני ה' **תמיד חקת עולם לדרתיכם**. על המנרה הטהרה יערך את הנרות לפני ה' **תמיד**.

12. שבת, כב, ב

מתיב רב ששת: "מחוץ לפרכת העדת יערוך" וכי לאורה הוא צריך? והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו?!; אלא **עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל**. מאי עדות? אמר רב: זו נר מערבי, שנותן בה שמן כמידת חברותיה, וממנה היה מדליק **ובה היה מסיים**. **תוספות**: וכי לאורה הוא צריך והלא כל אותם מ' שנה כו' - תימה אמאי נקט מ' שנה, לעולם כל העולם כולו לאורו של מקום הולכין?

13. רמב"ן שם

וראיתי עוד **בילמדנו** (תנחומא בהעלותך ה) וכן במדרש רבה (טו,ו): אמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לאהרן: אל תתיירא, לגדולה מזאת אתה מוכן, הקורבנות כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגין, **אבל הנרות לעולם** אל מול פני המנורה יאירו - וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטליו לעולם. והנה דבר ידוע שכשארין בית המקדש קיים והקורבנות בטליו מפני חורבנו אף הנרות בטלות? אבל לא רמזו **אלא לנרות חנוכת חשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו**. וכן ברכת כוהנים הסמוכה לחנוכת הנשיאים נוהגת לעולם, דרשו סמוכין לחנוכת הנשיאים מלפניה ומלאחריה בכבודו של אהרן שלא נמנה עימהם.

14. שפת אמת, תרל"א

כתיב: "הנרות הללו קודש הם". נראה כי מאחר שהיה הדלקת המנורה בימים אלו ע"פ נס, אף שלא היה שמן לבני ישראל להדליק - אם כן גם עתה אף שאין לנו מנורה ושמן טהור - גם כן שייך הדלקה ע"פ נס... ועל ידי

דף מקורות

קיום המצווה מדליקין הנר הידוע. ובאמת הלא המשכן נגנז, וכן המנורה, וא"כ בימים האלו שהיה ההדלקה אז ע"פ נס - גם עתה דולקת...

15. מהר"ל, נר מצווה עמ' כב

ואם תאמר, וכי בשביל שנעשה להם נס בהדלקה - שלא תהיה בטלה ההדלקה, היו קובעים חנוכה?! כי מה שחייב להודות ולהלל זהו כאשר נעשה לו נס ובשביל הצלתו, ולא בשביל שנעשה לו נס לעשות המצווה, כי אין המצווה הנאה לאדם? ... וי"ל שעיקר מה שקבעו ימי חנוכה (על) שהיו מנצחים את היוונים, רק (כיוון) שלא היה נראה שהיה כאן הניצחון הזה על ידי נס שעשה השם יתברך אלא היה (נראה כאילו) מכוחם וגבורתם, ולפיכך נעשה הנס על ידי נרות המנורה שידעו שהכל היה בנס מן השם יתברך, וכך המלחמה שהיו מנצחין ישראל היה מן השם יתברך...⁵

16. שפת אמת, תרל"ב

הנס דחנוכה היה באור, והוא למצוא ההארה הגנוזה גם בחושך ובגלות. ובזה י"ל מ"ש א"ז מוז"ל, על הגמ' דפורים לא קבעו הלל דאכתי עבדי אחשוורוש וכו', וגם בנס זה לא היה יציאה וביטול לכל מלכות יוון? ולהנ"ל ע"י הנס - הרגישו שהם עבדי ה' אף שהם בגלות. וזה עצמו הנס שהם הרגישו שהם עבדי ה' בהתגלות אף בתוך החושך כנ"ל.

17. פסיקתא רבתי פרשה ב, ד"ה ד"א מזמור

שבע חנוכות הם: חנוכת ברייתו של עולם - דכתיב: "ויכולו השמים" ואין ויכלו אלא לשון חנוכה, דכתיב: "ותכל כל עבודת", חנוכת משה - דכתיב: "ויהי ביום כלות משה להקים", וחנוכת הבית - דכתיב: "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד", וחנוכת בית שני - שנאמר: "והקריבו לחנוכת בית אלהא" וגו', וחנוכת החומה - שנאמר: "ובחנוכת חומת ירושלים", וזו של עכשיו של בית חשמונאי, וחנוכת העולם הבא שאף היא יש בה נרות, כדכתיב: "והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים" וגו'.

18. ראש השנה יט, ב

והלכתא: בטלו, והלכתא - לא בטלו. קשיא הלכתא אהלכתא! - לא קשיא; כאן - בחנוכה ופורים, כאן - בשאר יומי. הר"ן על הרי"ף: כאן בחנוכה ופורים - כיוון דמפרסמא ניסא לא בטלי.

⁵ הרמב"ן בסוף פרשת בא: "ומן הניסים הגדולים המפורסמים, אדם מודה בניסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבנו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד..."

19. רמב"ם, מגילה וחנוכה ג, ג - ה

וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית **כימי הפורים**, והדלקת הנרות בהן מצווה מדברי סופרים **כקריאת המגילה**.

כל שחייב בקריאת המגילה חייב בהדלקת נר חנוכה...

בכל יום משמנת הימים האלו גומרין את ההלל ומברך לפניו בא"י אל"מ"ה אקב"ו לגמור את ההלל בין יחיד בין צבור, אע"פ שקריאת ההלל מצווה מדברי סופרים מברך עליה אק"ב וציוונו **כדרך שמברך על המגילה ועל העירוב**, שכל ודאי של דבריהם מברכין עליו.

20. שם ב, יח

כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר הרי היא **קיימת כחמישה חומשי תורה** וכהלכות **של תורה שבעל פה שאינן בטלין לעולם**, ואע"פ שכל זיכרון הצרות יבטל שנאמר: "כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני", **ימי הפורים לא יבטלו** שנאמר: "ימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם."

21. מגילה ז, א

שלחה להם אסתר לחכמים: כתבוני **לדורות**. שלחו לה: "הלא כתבתי לך שלישים", שלישים ולא רבעים. **עד שמצאו לו מקרא כתוב בתורה**: "כתוב זאת זיכרון בספר", כתב זאת - מה שכתוב כאן ובמשנה תורה, זיכרון - מה שכתוב בנביאים, בספר - מה שכתוב במגילה...

22. שבת כג, א

מאי מברך? מברך "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו להדליק נר של חנוכה" והיכן ציוונו? רב אויאי אמר: מלא תסור. רב נחמיה אמר: שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך.

23. רמב"ן ספר המצוות, שורש א

הוא זצ"ל סבור **שיש בכלל לאו ד"לא תסור" כל מה שהוא מדברי חכמים בין שהן מצוות כגון מקרא מגילה ונר חנוכה...** ובתחילת חיבורו הגדול, אמר במניין המצוות: ויש מצוות אחרות שנתחדשו אחרי מתן תורה, וקבעו אותן נביאים וחכמים ופשטו בכל ישראל, **כגון מקרא מגילה וחנוכה** ותשעה באב ונטילת ידיים ועירובין. כל אלו המצוות חייבין אנו לקבלם ולשמרם **שנ"ל: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל"...** וראוי לפי הדעת הזו להחמיר מאד בדברי סופרים **שכולם תורה הם, אין ביניהם שום הפרש...**

דף מקורות

הרמב"ן עצמו חולק על הרמב"ם, אבל הרמב"ם לשיטתו שהמצוות המחודשות יונקות מתוך סמכות התורה עצמה. נמצא שחנוכה הוא ביטוי לכוח של חכמים ליצור מציאות חדשה של "חג". לא רק גזרות ותקנות "לעשות" או "לא לעשות" אלא ליצור חגים שמקודשים בזמנים:

24. שפת אמת, תרל"ב

עשאוּם יו"ט בהלל והודאה: פירוש, ע"י שהכירו גודל הישועה מהשי"ת והללו והודו בכל לבבם - עי"ז המשיכו הארת הנס לעולם... וכפי השבח וההודאה שנותן - כך נשאר אצלו לדורות...⁶

25. רש"י

דמפרסם ניסא - כבר הוא גלוי לכל ישראל על ידי שנהגו בו המצוות, והחזיקו בו כשל תורה - ולא נכון לבטלו.

26. פרי צדיק, חנוכה, א

והרמב"ן כתב שמפני זה נענשו החשמונאים... וזה לא מצינו להם רק אחר כמה דורות? ובעת הנס היו רק כהנים? ומתתיהו היה כהן גדול? יש להבין למה אמרו בגמרא הלשון: "וכשגברה בית מלכות חשמונאי"?

אמנם העניין הוא על פי מה שנאמר בזוהר הקדוש: "אמר מלכא מכאן ולהלאה קרבא דילי אתמסר בידך זיינין דילי מארי מגיחי קרבא בידך" עיין שם. **דכל ניצוח בא על ידי מידת מלכות** - דינא דמלכותא. ואף משה רבנו ע"ה היה נקרא מלך... ומלכותו היה על ידי תורה, כמו שאמרו: "דרבנן אקרו מלכים, דכתיב: "בי מלכים ימלכו".

וכן עניין היוונים, שהיה שגזרו על ביטול התורה והמצוות "להשכיחם תורתך" ואף שנמצאו שהרגו נפשות - היה גם כן על קיום התורה... וכבר אמרנו **שהם היו בקליפה, זה לעומת זה, כנגד קדושת תורה שבעל פה**, שהיה עיקר התפשטותה על ידי שמעון הצדיק שהיה משיירי אנשי כנסת הגדולה וממנו התחילה שלשלת המשנה⁷. ובימיו היה אלכסנדרוס מוקדון. ואז

⁶ מגילת תענית, כה בכסלו: "חנכת בית חשמונאי לדורות. ולמה היא נוהגת לדורות? אלא שעשאה בצאתם מצרה לרווחה ואמרו **בה הלל והודאה והדליקו בה נרות בטהרה**. לפי שנכנסו יונים בהיכל וטמאו כל הכלים ולא היה במה להדליק וכשגברה יד בית חשמונאי הביאו שבעה שפודי ברזל וחספום בבעץ והתחילו להדליק. ומה ראו לגמר בהם את ההלל ללמדך **שכל תשועה ותשועה שעשה הקדוש ברוך הוא לישראל הם מקדימין לפניו בהלל ובשבח**..."

⁷ אבות א,ב: "שמעון הצדיק היה **משירי כנסת הגדולה**..."; מגילה יא: "במתניתא תנא: לא מאסתיים - בימי כשדים, שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה, ולא געלתיים - בימי יוונים, **שהעמדתי להם שמעון הצדיק**, וחשמונאי ובניו, ומתתיהו כהן גדול, לכלתם - בימי המן, שהעמדתי להם מרדכי ואסתר, להפר בריתי אתם, - בימי פרסיים, שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות, כי אני ה' -לוהיהם - לעתיד לבוא, שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם"; יומא לט: "תנו רבנן: **ארבעים שנה שמש שמעון הצדיק** היה גורל

דף מקורות

התחילה חוכמת יונית על ידי אריסטו, שהיה בקליפה נגד קדושת תורה שבעל פה. שגם הם חידשו בגוון חכמה ומוסר מלבם בהנהגת דרך ארץ. ועל כן רצו הם לבטל תורה שבעל פה מישראל... רק שהיה אז **החשמונאים מזרע אהרן שהיו שורש תורה שבעל פה שהוא מדת "מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה"** ועל ידי כוח בחינת מדת מלכות – נצחום...⁸

27. מהר"ל, נר מצווה

"טמאו כל השמנים שבהיכל" – כי היוונים היו מטמאים את ההיכל, שכך **כוח יוון מיוחד להתגבר על ההיכל**, יותר מכל האומות. וסימן לדבר: "היכל" עולה למספרו ס"ה, ו'יון' מספרו ס"ו – להורות כי יש למלכות יוון כוח גובר על ההיכל, ובזה מטמאים את ההיכל. כי מצד ההיכל בלבד (ללא כוח קה"ק, כדלקמן) – גובר עליו כוח יוון.

ולכך כשגברו על ההיכל, טמאו את כל השמנים שבהיכל. ודווקא שמנים, כי **השמן הוא מיוחד לקדושה**. וראיה לזה, שבשמן מקדשין ומושחין הכל (שמות ל, כו-לג), והוא עיקר הקדושה – ואף בזה שלטו יוון, וטמאו את כל השמנים.

ולא נשאר רק פך אחר קטון, שהיה מונח בחותם של **כהן גדול**. כי כהן גדול יש לו **קדושה על קדושה**. כי כהן גדול נכנס **לפני ולפנים לקודש הקודשים**, וזהו קדושה על קדושה. ומצד זה – **אין ליוונים כוח על ההיכל**. ובשביל מעלה זאת, שהיא קודש הקודשים, לא היו יכולים לשלוט יוון באותו פך קטון, שהיה בחותמו ובהסתר של כהן גדול. כי באות הה"א של "היכל" – שיש בה הצירי, **יש יו"ד נחה, והיא יו"ד נעלמת, שנשמע בקריאת הצירי**.⁹

והוא מורה על מעלה עליונה **נסתרת** שיש בהיכל, והיא מעלת "קודש הקודשים". ובזה לא שלטו היוונים. כי היו"ד שהיא "נח נעלם", מורה על קודש הקודשים – שהוא נסתר ונעלם בהיכל. ושם לא שלטו, על קודש הקודשים, שהוא נסתר.

"ולא היה בו להדליק אלא יום אחד", ונעשה נס להדליק בו שמונה ימים" – כי אלו **שמונה ימים** שנעשה נס באור, דבר זה בא ממעלת קודש הקודשים... ולמה קודש הקדשים אחר שבעה? כי **הנהגת עולם הטבע הוא תחת מספר ז', כי בז' ימים נברא העולם הזה הטבעי**. ולפיכך **מה שאחר הטבע – הוא תחת מספר שמונה**, כי שמונה הוא אחר ז' ימי הטבע...

ולכך בקודש הקודשים היו **הארון והתורה**, שהיא שכלית בלתי גשמי. והתורה נתנה גם כן אחר הז', שהרי כתיב: "שבעה שבעת תספור לך", ואחר ז' שבועות, ביום החמישים – נתנה התורה... כמו שביארנו למעלה. **ובהיכל עצמו היה המנורה**

עולה בימין, מכאן ואילך – פעמים עולה בימין פעמים עולה בשמאל. והיה לשון של זהורית מלבין, מכאן ואילך פעמים מלבין פעמים אינו מלבין. **והיה נר מערבי דולק**, מכאן ואילך פעמים דולק פעמים כבה. והיה אש של מערכה מתגבר..."; סנהדרין פב: "רב דימי אמר: בית דינו של חשמונאי גזרו: הבא על הנכרית חייב עליה משום נדה, שפחה, גויה, אשת איש."

⁸ וכ"כ בבני יששכר כסלו ב"ב: "על כן תמצא טוב טעם ודעת מה שבימים ההם בזמן ההוא לקחו הכהנים הגדולים את המלכות, דהנה כבר ידעת כהן גדול רמז לחכמה [מאורי אור] ויירשו המלכות לעת כזאת, סוד המשכת השמן אל המנורה הוא סוד תורה שבעל פה, על כן ניתקן לדורות ל"ו נרות נגד ל"ו מסכתות שבתורה שבעל פה המפורשת."

בני יששכר שם ג"ד: "הנה יצא לך מכל דברינו הנ"ל טוב טעם, למה נס דחנוכה לא ניתן לכתוב (יומא כט.) רק הוא בתורה שבעל פה. שהרי היונים ביקשו שיכפרו במלכות בית דוד, שהוא סוד תורה שבעל פה מלכות פה ותורה שבע"פ קרינן לה, על כן אמרו: "כתבו לכם" כנ"ל, על כן הנס הזה שהיה בזמן הישועה לא ניתן לכתוב, רק הוא בדרגא דתורה שבעל פה."

⁹ ואכן ההגייה האשכנזית הוגה את האות יו"ד בפועל. אולם גם מי שהוגה צירי כמו סגול, עיין בדברי ריה"ל בסוף מאמר שני של ספר הכוזרי, שביאר שהחילוק בין צירי לסגול הוא בחילוקי המשמעויות.

כל הזכויות שמורות ©

דף מקורות

ובה שבעה נרות. אבל בקודש הקדשים היו התורה והארון - **שהם האור עצמו.** לכך נקרא 'ארון' מלשון "אור", שהתורה היא אור, והיא השמינית. **ומשם בא הנס של שמונת נרות חנוכה.**

28. שם עמ' כב

ואם תאמר, וכי בשביל שנעשה להם נס בהדלקה, שלא תהיה בטילה ההדלקה, היו קובעין חנוכה? כי מה שחייב להודות ולהלל, זהו כאשר נעשה לו נס ובשביל הצלתו, ולא בשביל שנעשה לו נס לעשות המצווה, כי אין המצווה הנאה אל האדם? ולפי הדברים אשר ביארנו למעלה, כי **כוונת היוונים לבטל התורה והקדושה של ישראל,** כי **המצווה לנו היא המעלה שכלית ה-להית,** ובוודאי ביטול התורה הוא ביטול ישראל. ומצווה זאת גם כן היא בבית המקדש, אשר כל כוונת היוונים היה לבטל התורה השכלית והקדושה מישראל, ועיקר הקדושה הוא בית המקדש. ולפיכך קבעו הדלקת הנרות, זכר לנס שנעשה להם במצוות ההדלקה.

29. כוזרי ג, כג - מב

תורתנו קשורה **בהלכה למשה מסיני,** או **יוצאת מן המקום אשר יבחר ה':** "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", במעמד **שופטים ושוטרים וכוהנים וסנהדרין.** ואנחנו מצוים לשמוע אל **השופט** הממונה בדורו, כמו שאמר הכתוב: "ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט. ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה', ושמרת לעשות ככל אשר יורוך"...

וכל זה **בזמן שסדר העבודה והסנהדרין וכל שאר המשמרות ששקדו על שלמות אורח החיים של העם,** נשאר בהווייתם **ודבק בהם העניין ה-לוהי ללא כל ספק,** אם דרך נבואה או באמצעות סיוע ממרומים והארה עליונה, כמו שהיה הדבר **כל ימי בית שני...** כך נתחייבנו במצוות מגילה ופורים ובמצוות חנוכה. **ויכולנו לברך "וציוונו"** על מקרא מגילה, ולהדליק נר חנוכה, ולגמור את ההלל, ולקרוא את ההלל, ועל נטילת ידיים, ועל מצוות ערוב וכדומה. כי אילו נולדו דינינו אלה אחרי **הגלות,** לא היו נקראים "מצוות" ולא היו מחייבים אותנו בברכה. אך היה נאמר עליהם כי תקנה הם או מנהג.

אכן **רוב מצוותינו נסמכות אל משה "הלכה למשה מסיני"**. כי איך ינהג עם אשר ארבעים שנה... הייתכן כי לא ישאל לפרטיות פעם בפעם ולא יימסר בקבלה את פירושיהן ופירוטיהן שיאמרו לו? ואנחנו הלא שמענו את דברי משה: "והודעתי את חוקי ה-להים ואת תורותיו"...

אחדות ממצוותינו מקורן מן "המקום אשר יבחר ה'" ובתנאים המוזכרים. וידוע כי **הנבואה נמשכה עוד כארבעים שנה בימי בית שני...** ראינו גם **מצוות שחודשו אחרי משה ונעשו תורה.** כך למשל שלמה - קדש את תוך החצר, והעלה עולות מחוץ למזבח, ועשה את החג שבעת ימים ושבעת ימים. וכן תקנו דוד ושמואל את סדר המשוררים בבית, סדר שנעשה למצווה קבועה. וכן מה שעשה שלמה במקדש, אשר החסיר ממה שעשה משה במדבר. ומה שהטיל עזרא על הקהל בבית שני, לתת שלישיית השקל. ומה ששמו במקום הארון אבן רצפה, ותלו פרוכת לפניו מדעתם, כי שם נגנז הארון.

דף מקורות

אמר הכוזרי: ואיך יתכן לישיב כל זה עם אזהרת "לא תספ עליו ולא תגרע ממנו"?

אמר החבר: **לא נאמרה אזהרה זו כי אם להמון העם** לכל יחדשו מצוות **מדעתם** ולא יתחכמו לקבע אותן תורה לפי **סברותיהם** בלבד, כמעשה הקראים. ולכן הזהיר הכתוב, כי **יקבלו רק מן הנביאים** אשר יקומו אחרי משה ומן **הכוהנים** ומן **השופטים**. באומרו על אודות הנביא: "נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך וגו' ודבר אליהם את כל אשר אצונו". ואשר לכוהנים ולשופטים, ציווה לשמור לעשות "ככל אשר יורו". מאמר "לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצווה אתכם היום ולא תגרעו ממנו" וגו' - זאת אפוא כוונתו: לא תוסיפו על הדבר אשר ציוויתים על ידי **משה**, או על ידי **נביא** מקרבך מאחריך - לפי התנאים אשר נקבעו לנבואה, או לא תוסיפו על הדבר אשר הסכימו עליו **הכוהנים והשופטים** - מן המקום אשר יבחר ה'. כי **הללו מקבלים סיוע מן השכינה...**